

Norge bør styrke sitt globale helselederskap - Opprop

Fremskrittene i global helse har stagnert, og risikoen for store tilbakeslag øker. Geopolitisk uro, svekket multilateralt samarbeid og betydelige kutt i internasjonal helsebistand truer resultater som har tatt tiår å bygge opp. Samtidig står verden overfor økende utfordringer knyttet til pandemirisiko, antimikrobiell resistens og stagnasjon i vaksinerings.

Global helse er avgjørende både for utvikling i fattige land og for sikkerhet globalt og i Norge. Investeringer i helse redder liv og bidrar til stabilitet og økonomisk utvikling, og er en forutsetning for å forebygge og håndtere kriser som får direkte konsekvenser også for Norge.

Prosjekt Vendepunkt gir en unik mulighet til å forbedre Norges innsats for global helse. I en tid der behovene øker og andre land trapper ned sin innsats, kan Norge ta en tydelig lederrolle og sikre at innsatsen både er effektiv, koordinert og framtidsrettet.

Sterke helsesystemer med velfungerende primærhelsetjenester er grunnmuren i global helse. Primærhelsetjenester må være rustet til både å levere rutinetjenester og håndtere kriser. Investeringer i helsearbeidere og robuste systemer, med vekt på nasjonalt eierskap, er avgjørende for å sikre bærekraftige tjenester. Universell helsedekning må være en rettesnor. Verden står i en alvorlig helsearbeiderkrise, og milliarder av mennesker har ikke tilgang til grunnleggende helsetjenester uten å risikere økonomiske problemer. Høye egenbetalinger for helsehjelp bidrar til å presse mennesker ut i fattigdom.

Forebygging og helsefremmende arbeid bør få en tydeligere plass i innsatsen. Bekjempelse av både smittsomme og ikke-smittsomme sykdommer, styrking av folkehelse tiltak og innsats mot desinformasjon og svekket tillit må prioriteres. Mange land står svakt i møte med kommersielle aktører som undergraver folkehelse. På dette området er det stort potensial i bedre samordning av norske fagmiljøer for å styrke norsk innsats.

Mødre-, barne- og ungdomshelse er blant de mest effektive investeringene Norge kan gjøre. Tiltak som vaksinasjon, oppfølging gjennom svangerskapet og tilgang til grunnleggende helsetjenester har dokumenterte resultater. Strategiske investeringer kan bidra til å redde millioner av liv og gi store langsiktige gevinster for samfunn og utvikling. På dette området er det store udekkede behov globalt, og reell fare for tilbakegang.

En rettighetsbasert tilnærming er avgjørende for å nå alle, også de mest sårbare. Arbeid for likestilling, seksuell og reproduktiv helse og rettigheter, og inkludering av personer med funksjonsnedsettelser er sentralt for å sikre rettferdig tilgang til helsetjenester og oppnå reell fremgang. Globalt ser vi nå et koordinert angrep på hardt tilkjempede rettigheter, og Norges engasjement og lederskap er derfor helt avgjørende.

Vendepunkt-prosessen gir Norge muligheten til å vise lederskap i en kritisk tid. Norge har en sterk posisjon, mye kunnskap og erfaring, og nyter høy legitimitet internasjonalt. Det er også bredt politisk engasjement i Norge. Global helse er et av områdene der Norge har mest å bidra med, og der vi kan gjøre en størst mulig forskjell. Vi oppfordrer regjeringen til å styrke global helse i og utenfor bistanden i tråd med følgende anbefalinger.

Hva bør Norge gjøre fremover? 10 anbefalinger med bred tilslutning.

1. Innsatsen for global helse bør komme styrket gjennom prosjekt Vendepunkt. **Andelen av bistandsbudsjettet som går til global helse bør økes til 15 prosent.**
2. Global helse er mer enn bistand og bør behandles deretter. Global helsesikkerhet og beredskap forutsetter tverrsektorielt samarbeid og investeringer. **Norge bør finansiere deler av innsatsen utenfor bistandsbudsjettet og sikre tydelig koordinering og delt ansvar på tvers av relevante departementer og etater.**
3. **Norge bør bidra til bedre samspill i det globale helseøkosystemet.** I de pågående reformdiskusjonene for globale helseinitiativer og internasjonale partnerskap må Norge ta en pragmatisk og tydelig lederrolle for mer effektiv ressursbruk, sterkere regionalt og nasjonalt eierskap til helseleveranser, men også videreføring av globale funksjoner der det fortsatt er store behov for det, og resultatene er gode.
4. I mange land er sivilsamfunnet avgjørende for å nå sårbare grupper og sikre tilgang til helsetjenester. **Norge bør anerkjenne og styrke sivilsamfunnet som en viktig aktør i utviklingen av bærekraftige og robuste helsesystemer.**
5. **Norge bør fortsette å satse på kunnskap og data,** både gjennom å føre en kunnskapsbasert politikk, og gjennom å videreføre investeringer i robuste datasystemer. Norge bør også styrke innsatsen i bekjempelse av desinformasjon som hindrer bedret helse.
6. **Innsats for barn og unge bør være et fokusområde for Norge.** Det er her de mest kostnadseffektive investeringene finnes, med langsiktige gevinster for samfunn og økonomi.
7. **Norge bør styrke sitt internasjonale bidrag innen folkehelse, basert på norske erfaringer med forebygging og sterke offentlige helsetjenester.** Dette inkluderer blant annet primærhelsetjenester, universelle løsninger og effektive reguleringer som beskytter befolkningen mot helseskadelige produkter og kommersielle interesser. Regjeringen bør i større grad samle og mobilisere norske kompetansemiljøer inn mot den internasjonale innsatsen.
8. **Norge bør stå tydelig opp for en rettighetsbasert tilnærming i global helse.** I møte med økende global motstand mot rettigheter bør Norge vise tydelig lederskap.
9. **For å lykkes med mer effektiv innsats innen global helse bør Norge organisere innsatsen bedre på tvers av sektorer.** Regjeringen kan løse dette gjennom å gjenopprette stillingen som global helseambassadør og å opprette et statssekretærutvalg for global helse.
10. **I Norge bør sivilt samfunn, academia og privat sektor konsulteres i utforming og implementering av norsk innsats for global helse.** Dette vil også bidra til å styrke legitimiteten i den norske befolkningen.

Norge har med sin erfaring nasjonalt og internasjonalt ikke bare en mulighet, men også et ansvar, for å bidra stort til global helse. Det gjelder både der målsetningene dreier seg om å redusere ulikhet i tilgang til gode helsetjenester og oppnåelse av god helse, og der det handler om global helsesikkerhet. Ofte er det også en tydelig sammenheng mellom målsetningene. **Norsk innsats for global helse bør derfor komme styrket ut på andre siden av prosjekt Vendepunkt.**

Følgende organisasjoner har signert oppropet:

- Redd Barna
- Leger Uten Grenser
- Langsikt
- LHL Internasjonal
- FORUT
- Kreftforeningen
- Norges Blindforbund
- UNICEF Norge
- Tankesmien Agenda
- Stiftelsen Atlas-alliansen
- Sex og Politikk
- HivNorge
- Actic - Rusfeltets samarbeidsorgan
- Laerdal Global Health
- Kirkes Nødhjelp
- Juvente
- Stiftelsen Retretten
- IOGT i Norge
- MIO Minoritetenes interesseorganisasjon
- Digni
- Ja Det Nytter
- Ryggmargsbrokk- og Hydrocephalusforeningen
- ICDP Norge
- Mental Health and Human Rights Info
- Norges Døveforbund
- Senter for krisepsykologi, Psykologisk fakultet, Universitetet i Bergen
- Norsk Forbund for Utviklingshemmede
- Diabetesforbundet
- ONE Campaign
- NET-Kreftforeningen
- Ung Kreft
- Det Hvite Bånd
- LHL, Landsforeningen for hjerte, lunge og hjerneslag
- KFUK-KFUM Global
- Mental Helse Ungdom

Følgende akademikere har signert oppropet:

- Geir Løland, Senter for krisepsykologi, UiB
- Ole Frithjof Norheim, Harvard Chan School of Public Health
- Helen Christie, Psykologisk Institutt, UiO
- Dan Banik, UiO
- Christoph Gradmann, Avdeling for samfunnsmedisin og global helse, UiO
- Ole Petter Ottersen, UiO
- Anne Ma Dyrhol-Riise, Avdeling for infeksjonsmedisin, OUS/UiO